

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

У період 2008–2011 рр. науковці лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» проводили наукове дослідження за темою «Криміналістичні засоби та інноваційні технології у боротьбі зі злочинністю», затвердженою постановою № 3 вченої ради Інституту від 19 грудня 2007 р. та постановою № 4 Президії НАПрН України від 2 жовтня 2007 р.¹ Тема «Криміналістичні засоби та інноваційні технології у боротьбі зі злочинністю» є одним із напрямів фундаментальної наукової теми «Фундаментальні та прикладні проблеми боротьби зі злочинністю», затвердженої постановою Президії НАПрН України від 28 жовтня 2006 р. № 48/2.

На сьогодні співробітники органів досудового слідства мають потребу в налагодженій інформаційній підтримці та високій швидкості одержання інформації, оскільки основні їх зусилля в розслідуванні, розкритті і запобіганні злочинам пов'язані з пошуком, накопиченням та зберіганням значного обсягу необхідної інформації. Застосування новітніх криміналістичних засобів та інноваційних технологій, безумовно, має сприяти оптимізації діяльності органів досудового слідства у галузі боротьби зі злочинністю.

Науковцями лабораторії вивчено практику застосування в роботі правоохоронних органів сучасних науково-технічних засобів, технічних та тактичних прийомів, методичних рекомендацій. Осо-

¹ Керівник НДР – завідувач лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю», доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. Ю. Шепітько. Виконавці дослідження: головний науковий співробітник, доктор технічних наук, професор, академік Української академії інформатики (УкрАІН) І. Б. Сіроджа, провідний науковий співробітник, старший науковий співробітник, кандидат юридичних наук Г. К. Авдєєва, старший науковий співробітник, кандидат юридичних наук В. В. Білоус, науковий співробітник, кандидат юридичних наук, доцент І. В. Борисенко, науковий співробітник, кандидат юридичних наук Д. В. Затенацький, науковий співробітник Л. І. Керик, молодший науковий співробітник, кандидат юридичних наук Н. В. Павлюк, молодший науковий співробітник Ю. С. Іванова.

бливо це стосується можливостей впровадження та використання новітніх тактичних та науково-технічних засобів і інформаційних технологій з метою протидії злочинності.

Відповідно до цілей дослідження узагальнено значний за обсягом емпіричний матеріал — проведено анкетування 290 слідчих прокуратури та СБУ з різних областей України та вивчено матеріали 75 кримінальних справ.

Результати анкетування слідчих прокуратури і СБУ України показали, що 52,4 % слідчих не забезпечені науково-технічними засобами, а 29,6 % забезпечені не у повному обсязі. У 4,1 % слідчих відсутні науково-практичні рекомендації з використання науково-технічних засобів і практичні навички з їх застосування (2,7 %). На думку 9,6 % респондентів, наявні техніко-криміналістичні засоби не є досконалими та компактними (3,1 %) та ін. Окремі респонденти (0,3 %) повідомили про повну відсутність будь-яких науково-технічних засобів і придбання фотоапаратів за особисті кошти. У слідчих прокуратури України значні труднощі у використанні науково-технічних засобів і інформаційних технологій виникають при виявленні мікрослідів і мікрочасток (32,7 %), їх вилученні (16,9 %), фіксації (10,3 %), попередньому дослідженні (24,1 %). Респонденти висловили такі побажання щодо поліпшення характеристик техніко-криміналістичних засобів вітчизняного виробництва: оновлення до рівня зарубіжних (2,7 %), зменшення габаритних розмірів і маси (3,7 %), підвищення ефективності і точності (1,7 %), багатофункціональності (0,3 %), можливості комп'ютерної обробки інформації (3,2 %), збільшення швидкодії (0,7 %), створення спеціалізованих комплектів науково-технічних засобів для різних відомств (76,2 %) та ін.

За результатами аналізу та узагальнення даних матеріалів установлено низький рівень використання новітніх криміналістичних засобів та інноваційних технологій під час досудового слідства, здійснено вивчення та проведено аналіз можливих шляхів упровадження криміналістичних засобів та інноваційних технологій у діяльність цих органів, визначено види найбільш перспективних засобів та технологій з урахуванням потреб слідчої та судової практики та досягнень природничих і технічних наук.

Вивчення слідчої практики дозволило виокремити низку проблем, що обумовили низький рівень використання криміналістичних засобів та інноваційних технологій при провадженні слідчих дій. Так, встановлено погіршення матеріально-технічного забезпечення правоохоронних органів; втрату професійного ядра співробітників слідчого апарату і оперативних підрозділів органів внутрішніх справ; недостатність наявних тактичних засобів здійснення слідчої діяльності; складнощі у залученні спеціалістів різних експертних спеціальностей до участі у слідчих діях; наявність проблем взаємодії слідчого з обізнаними особами; недостатність інформації про розслідувану подію; недостатність надійних джерел отримання інформації; наявність протидії розслідуванню з боку зацікавлених осіб та ін.

Під час дослідження встановлено, що низький рівень використання криміналістичних засобів та інноваційних технологій при провадженні досудового слідства зумовлює низький рівень розкриття злочинів. Зокрема, проаналізовано вплив застосування криміналістичних засобів та інноваційних технологій на процес та результат вирішення співробітниками правоохоронних органів значної кількості завдань у відносно стислі терміни, обґрунтовано необхідність впровадження інновацій у практику боротьби зі злочинністю з метою оптимізації розслідування і усунення (зменшення) слідчих помилок та ін.

Реалізацію мети дослідження було здійснено за умови комплексного підходу до вирішення низки взаємопов'язаних завдань, найважливішими з яких є такі: 1) розробка і використання нових науково-технічних засобів для виявлення, вилучення, фіксації і попереднього дослідження доказів; 2) пропозиція новітніх криміналістичних засобів та інноваційних технологій і їх використання у боротьбі зі злочинністю; 3) створення (розробка) і пропозиція до використання нових прийомів, методів, практичних рекомендацій щодо проведення слідчих дій і розслідування злочинів у цілому.

За внутрішньою логікою дослідження робота виконувалася за такими взаємопов'язаними та спрямованими на вирішення зазначених завдань напрямками: 1) розробка поняття та змісту криміналістичних засобів та інноваційних технологій у криміналістиці;

2) комплексне дослідження сучасного стану та можливостей реалізації криміналістичних засобів та інноваційних технологій у розслідуванні злочинів; 3) здійснення робіт, пов'язаних з реалізацією розроблених співробітниками лабораторії криміналістичних засобів та інноваційних технологій при розслідуванні злочинів.

Під час дослідження визначено роль та місце науково-технічних засобів у структурі криміналістичної техніки, роль та місце інноваційних технологій у криміналістиці, визначено сутність, види та значущість тактичних засобів у структурі криміналістичної тактики, досліджено методико-криміналістичні засоби та їх роль в окремих криміналістичних методиках.

Щодо одержання результатів комплексного дослідження сучасного стану та можливостей реалізації криміналістичних засобів та інноваційних технологій у розслідуванні злочинів було спрямовано увагу на вивчення та аналіз сучасного стану оснащення органів досудового слідства науково-технічними засобами та інноваційними технологіями, розробку проблем створення та використання автоматизованих робочих місць у діяльності органів досудового слідства, дослідження можливостей застосування тактичних та методико-криміналістичних засобів у діяльності органів досудового слідства, а також питань використання спеціальних знань у досудовому слідстві.

Реалізація розроблених співробітниками лабораторії криміналістичних засобів та інноваційних технологій здійснювалася шляхом створення практичних рекомендацій щодо розроблення криміналістичних алгоритмів і їх впровадження в діяльність органів досудового слідства, створення комплекту техніко-криміналістичних засобів «Польова мініфотолабораторія», побудови алгоритмів автоматизованої цифрової фотозйомки, цифрового відео- та звукозапису.

Під час роботи над темою здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявилось у розробці методів і засобів криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів на основі комплексного підходу до проблем розроблення і впровадження криміналістичних засобів та інноваційних технологій у боротьбу зі злочинністю.

За результатами дослідження визначено поняття та зміст криміналістичних засобів у криміналістиці та форми їх застосування у боротьбі зі злочинністю. Основними формами застосування даних засобів є: 1) використання науково-технічних засобів оперативними працівниками при проведенні оперативно-розшукових заходів; 2) застосування науково-технічних засобів слідчими при проведенні слідчих дій; 3) використання науково-технічних засобів спеціалістами та експертами в процесі відповідних досліджень; 4) застосування науково-технічних засобів учасниками судового розгляду. Виділення зазначених форм використання криміналістичної техніки пов'язано із суб'єктом, що її застосовує¹.

У роботі визначено основні принципи застосування науково-технічних засобів у боротьбі зі злочинністю, основними з яких є такі: 1) принцип законності використання науково-технічного засобу; 2) принцип етичності застосування науково-технічного засобу; 3) принцип науковості; 4) принцип безпеки науково-технічного засобу; 5) принцип цілості об'єктів у незмінному вигляді; 6) принцип ефективності використання науково-технічного засобу. За результатами дослідження встановлено, що використання криміналістичної техніки є допустимим, якщо не порушуються законні права й інтереси громадян, моральні та етичні вимоги. Засоби і методи криміналістики повинні мати наукову основу, бути науково обґрунтованими, базуватись на вивчених об'єктивних закономірностях, а тому не можуть використовуватися в доказуванні пристрої і прилади, засновані на невстановлених наукою явищах².

За результатами емпіричного дослідження виокремлено напрями впровадження в слідчу діяльність інновацій, а саме: 1) розробка і використання нових науково-технічних засобів для виявлення, збирання, попереднього дослідження та фіксації доказів; 2) пропонування новітніх інформаційних технологій та їх використання

¹ Настільна книга слідчого : наук-практ. вид. для слідчих і дізнавачів / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Ін Юре, 2007. – С. 5.

² Шепітько В. Ю. Техніко-криміналістичне забезпечення органів досудового слідства та якості слідчої діяльності / В. Ю. Шепітько // Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовної діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні : матеріали наук. конф., 15 трав. 2009 р. – Х. : Право, 2009. – С. 34.

в роботі слідчого; 3) створення (розробка) і пропонування до застосування нових прийомів, методів, методик проведення окремих слідчих дій і розслідування злочинів у цілому¹.

Дослідниками запропоновано авторський варіант класифікації тактичних засобів у криміналістичній тактиці за різними підставами. Зокрема, за внутрішньою структурою тактичні засоби розподіляються на такі: 1) дві та більше однотипні слідчі дії (наприклад, «груповий обшук»); 2) комплекс різнопланових слідчих дій; 3) комплекс слідчих і оперативно-розшукових дій; 4) комплекс слідчих дій та заходів організаційного характеру; 5) система оперативно-розшукових заходів (оперативно-тактична операція); 6) комплекс оперативно-розшукових та організаційних заходів².

Доведено, що тактична операція є категорією криміналістичної тактики, яка знаходить свій конкретний прояв у криміналістичній методиці стосовно певного виду злочинів, видової спрямованості та змісту, але загальні проблеми тактичних операцій (теорія або вчення про тактичні операції) мають досліджуватися в криміналістичній тактиці³.

Під час досліджень за даною темою виокремлено типові елементи окремих криміналістичних методик, які складаються з типових комплексів слідчих дій і оперативно-розшукових заходів та передбачають певну послідовність їх проведення. Зокрема, система таких елементів утворює структуру окремих методик. До них можуть бути віднесені: 1) криміналістична характеристика злочинів даного виду; 2) обставини, що підлягають з'ясуванню по справі; 3) особливості виявлення ознак того або іншого виду злочинів; 4) дії в стадії порушення кримінальної справи; 5) початковий етап

¹ Шепитько В. Ю. Проблемы разработки, внедрения и использования инноваций в следственной деятельности / В. Ю. Шепитько // Использование современных информационных технологий в правоохранительной деятельности и региональные проблемы информационной безопасности : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф. – Вып. VII (ч. 1). – Калининград : Калинингр. юрид. ин-т МВД России, 2006. – С. 126.

² Шепитько В. Ю. Проблеми формування та застосування типових тактичних операцій у слідчій діяльності / В. Ю. Шепитько // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2007. – № 1 (48). – С. 180.

³ Шепитько В. Ю. Вибрані твори (Избранные труды) / Валерій Юрійович Шепитько. – Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2010. – С. 276.

розслідування; тактика початкових слідчих дій і оперативно-розшукових заходів; 6) наступний етап розслідування; 7) тактика наступних дій та інших заходів; 8) профілактичні дії слідчого.

Учені лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» дійшли висновку, що у методиці розслідування окремих видів злочинів проявляються такі залежності криміналістичної методики: 1) від видових ознак злочину; 2) від суб'єкта злочину; 3) від ретроспективної спрямованості характеру розслідування; 4) від ситуаційної обумовленості розслідування; 5) від рівня розвитку технічних і тактико-криміналістичних засобів¹.

За результатами аналізу матеріалів анкетування 290 слідчих та узагальнення 75 кримінальних справ проаналізовано сучасний рівень оснащення органів досудового слідства науково-технічними засобами та інноваційними технологіями. Установлено, що в 95 % випадках слідчі стикаються з певними труднощами. При цьому, на їх думку, такі труднощі полягають у неналежній організації праці — 22 % респондентів, у відсутності типових методик розслідування — 16,5 %, у неналежному забезпеченні технічними засобами — 50 %, у відсутності спеціальної криміналістичної літератури — 5,5 %. Респонденти вважають, що слідчий повинен використовувати науково-технічні засоби під час проведення слідчих дій (36 % опитаних); повинен їх використовувати за допомогою спеціаліста — 58 %; тільки у разі необхідності — 5 %. Сучасними науково-технічними засобами забезпечені лише 21 % респондентів; не забезпечені — 56 %; не повною мірою забезпечені — 23 %. Слідчі зазначають причини невикористання сучасних науково-технічних засобів: відсутність такого забезпечення — 33 %; відсутність науково-практичних рекомендацій з використання — 1,3 %; відсутність навичок у використанні — 0,6 %; відсутність потреби — 5,3 %; недосконалість наявних інформаційних технологій — 6 %; виникнення інших труднощів — 1 %.

¹ Настільна книга слідчого : наук-практ вид. для слідчих і дізнавачів / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Ін Юре, 2007. – С. 180.

За результатами узагальнення 75 кримінальних справ встановлено, що в сучасних умовах органи досудового слідства потребують негайного технічного переоснащення¹.

Виокремлено проблеми розробки та використання автоматизованих робочих місць та їх складових частин (зокрема, спеціальних баз даних та програмних продуктів) у діяльності органів досудового слідства. Так, встановлено, що процес створення програмного продукту складається з побудови алгоритму і «переведення» його на одну з мов програмування. Операції і процедури, що є елементами алгоритмічного опису процесу, під час програмування з метою реалізації на електронно-обчислювальній машині (ЕОМ) записують на мові програмування, з якого за допомогою трансляторів-програм алгоритм автоматично перекладається мовою команд (операцій) конкретної ЕОМ. Доведено, що алгоритм є відносно самостійним етапом створення програмного комплексу і може бути пізніше повторно «записаний» на сучаснішій мові програмування².

За результатами вивчення та аналізу всього процесу створення інформаційних технологій для правоохоронних органів (у тому числі автоматизованих робочих місць — АРМ) та їх окремих етапів дослідниками лабораторії було виокремлено комплекс положень, яким вони обов'язково повинні відповідати для забезпечення їх тривалої дієздатності та зручності використання, а саме: чітка відповідність алгоритму, який слугує основою для створення певної інформаційної технології (без алгоритму створення АРМ узагалі неможливо); модульність та системність (підсистеми створюються у вигляді окремих модулів за функціональним призначенням та можуть використовуватися як самостійно, так і в комплексі); адаптованість до сучасних операційних систем та інших програмних продуктів; можливість переведення на іншу мову програмування

¹ Шепітько В. Ю. Оснащеність слідчого апарату техніко-криміналістичними засобами / В. Ю. Шепітько // Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовної діяльності у сфері боротьби зі злочинністю : монографія / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х. : Право, 2011. – С. 246.

² Шепітько В. Ю. Проблемы формирования «криминалистических алгоритмов» и возможности их практической реализации / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева // Использование современных информационных технологий и проблемы информационной безопасности в деятельности правоохранительных органов : сб. науч. тр. Калинингр. юрид. ин-та МВД России. – Калининград, 2009. – С. 9.

(у тому числі на мову наступних поколінь); простота у використанні та надійність, що дозволяє слідчому, який має навички користувача ЕОМ середнього рівня, без сторонньої допомоги використовувати АРМ слідчого¹.

Учасниками творчого колективу визначено напрями використання наукових і науково-технічних можливостей у розслідуванні злочинів, а саме: 1) використання моделей, що типізуються, у розслідуванні (типових версій, типових способів учинення злочинів, типових зв'язків між окремими елементами криміналістичної характеристики тощо); 2) упровадження інформаційних баз даних, інформаційно-криміналістичне і науково-технічне забезпечення при розслідуванні; 3) застосування алгоритмів під час проведення окремих слідчих дій і тактичних операцій².

Науковцями також запропоновано найбільш ефективні тактичні операції при розслідуванні злочинів, які вчиняються організованими злочинними групами, а саме: 1) «Склад організованої групи»; 2) «Особа вбивці»; 3) «Атрибуція трупа»; 4) «Організований характер вбивства»; 5) «Механізм здійснення вбивства»; 6) «Пошук злочинця “за гарячими слідами”» та ін. У ході розслідування даної категорії злочинів при проведенні такої слідчої дії, як допит, позитивний ефект може дати використання тактичних прийомів: «Пошук слабкої ланки»; «Використання конфліктної ситуації між членами організованої групи»; «Допит в першу чергу осіб з найменшим злочинним досвідом». Обґрунтовано доцільність використання новітніх можливостей з побудови психологічного портрета (профілю) злочинця, а для виявлення лідера в організованій групі і місця в її структурі інших членів групи ефективним є застосування судово-психологічної експертизи³.

Науковцями лабораторії запропоновано визначення терміна «спеціаліст» у кримінальному судочинстві. Зокрема, спеціаліст у кримінальному процесі — обізнана особа, яка володіє спеціальними знаннями, уміннями і навичками, професійним досвідом їх застосування,

¹ Шепітько В. Ю. Інформаційні технології в криміналістиці та слідчій діяльності / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Борисов та ін. – Х. : Право., 2010. – Вип. 19. – С. 202.

² Шепітько В. Ю. Вибрані твори (Избранные труды) / Валерій Юрійович Шепітько. – Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2010. – С. 444.

³ Там само. – С. 443.

незалежна і незацікавлена в певному результаті справи, відповідно до кримінально-процесуального законодавства України залучена до слідчої дії для виявлення, вилучення і закріплення доказів, формулювання завдань експерту під час призначення судової експертизи, а також для надання консультативно-довідкової допомоги і технічного супроводу процесу отримання і закріплення доказів. Наголошено на тому, що спеціальні знання використовуються слідчим не в прямій (безпосередній), а в опосередкованій формі (у вигляді результатів дослідження спеціалістом або судовим експертом ознак об'єктів). При цьому великого значення набуває вірна криміналістична оцінка виявлених ознак, що проводиться спеціалістом (судовим експертом)¹.

Науковцями творчого колективу надано пропозиції щодо оптимізації процесу використання спеціальних знань у досудовому слідстві².

З метою вдосконалення порядку проведення слідчої дії за участю спеціаліста запропоновано алгоритмізувати процес пересвідчення в особі та компетентності спеціаліста, з'ясування його стосунків з обвинуваченим і потерпілим та роз'яснення спеціалістові його прав і обов'язків шляхом упровадження спеціалізованої анкети спеціаліста. Така анкета повинна заповнюватися спеціалістом власноручно. Правдивість викладених у ній відомостей підтверджуватиметься підписом спеціаліста³.

¹ Див.: Шепитько В. Ю. Проблемы использования специальных знаний в уголовном судопроизводстве / В. Ю. Шепитько // Сучасні проблеми розвитку судової експертизи : матеріали «круглого столу», 10–11 черв. 2010 р. – Севастополь, 2010. – С. 8; Авдеева Г. К. Взаємодія слідчого з обізнаними особами як критерій ефективності досудового слідства / Г. К. Авдеева // Проблеми боротьби зі злочинністю. – Х. : Кроссрод, 2009. – С. 266; Авдеева Г. К. Проблемы использования специальных знаний в досудебном следствии / Г. К. Авдеева // Современные тенденции развития криминалистики и судебной экспертизы в России и Украине : материалы междунар. науч.-практ. конф. в рамках проекта «Российско-украинские криминалистические чтения на Слобожанщине». – Белгород : Изд-во БелГУ, 2011. – Т. II. – С. 6–9.

² Див.: Шепитько В. Ю. Проблемы использования специальных знаний в уголовном судопроизводстве / В. Ю. Шепитько // Сучасні проблеми розвитку судової експертизи : матеріали «круглого столу», 10–11 черв. 2010 р. – Севастополь, 2010. – С. 7–9.

³ Авдеева Г. К. Проблемы использования специальных знаний под час провадження слідчих дій / Г. К. Авдеева // Современное состояние, проблемы и перспективы развития судебной экспертологии : материалы междунар. науч.-практ. конф. – Симферополь, 2007. – С. 22.

Під час роботи за темою досліджено сутність та запропоновано авторське визначення інновацій у криміналістиці, а саме: інновація-ми в криміналістиці та досудовому слідстві слугують як новостворені результати науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської роботи, що спеціально розроблені для потреб співробітників правоохоронних органів, так і вже відомі, але використані за іншим призначенням та (або) в іншій галузі діяльності людини, і (або) вдосконалені криміналістичні засоби, а також організаційно-технічні рішення методичного, наукового або іншого характеру, що істотно поліпшують якість та повноту процесу доказування по справі, підвищують його науковий рівень та скорочують терміни досудового слідства, дозволяють вирішувати питання, що раніше не вирішувались з причини відсутності необхідних криміналістичних засобів¹.

Визначено такі основні взаємозалежні етапи інноваційної діяльності в судовій експертизі: 1) вивчення та аналіз сучасного стану та можливих шляхів упровадження інновацій у судову експертизу; 2) виділення найбільш перспективних напрямів інноваційної діяльності з урахуванням потреб судової експертизи і досягнень природничих і технічних наук; 3) генерація ідей і їх фільтрація; 4) планування науково-дослідної роботи (НДР); 5) розроблення інновацій відповідно до плану НДР; 7) апробація результатів НДР; 8) упровадження інновацій в експертну практику та оцінка ефективності їх використання².

Виокремлено чотири основні причини опору інноваційній діяльності з боку співробітників організації-споживача інновації: вузький власний інтерес окремих осіб, неправильне розуміння ситуації, різна оцінка ситуації керівником і окремими виконавцями, низька терпимість до змін. Запропоновано шляхи усунення даних недоліків³.

¹ Шепітько В. Ю. Инновации в криминалистике и их использование в деятельности органов досудебного следствия / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева // Использование современных информационных технологий и проблемы информационной безопасности в деятельности правоохранительных органов : сб. науч. тр. Калинингр. юрид. ин-та МВД России. – Калининград, 2011. – С. 14.

² Авдеева Г. К. Инновационная деятельность в судебной экспертизе: проблемы и перспективы / Г. К. Авдеева // Криміналістика XXI століття : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Х. : Право, 2010. – С. 566.

³ Шепітько В. Ю. Інновації в криміналістиці та їх впровадження в діяльність органів досудового слідства / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдеева // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2011. – Вип. 21. – С. 45.

З урахуванням результатів узагальнення кримінальних справ, а також зауважень та пропозицій практичних працівників органів прокуратури та МВС України, отриманих під час їх анкетування та інтерв'ювання щодо існуючих сьогодні техніко-криміналістичних засобів, співробітниками лабораторії створено принципово новий комплект науково-технічних засобів «“Польова” мініфотолабораторія», що дозволяє співробітникам правоохоронних органів здійснювати фіксацію доказової інформації в «польових» умовах за допомогою звукозапису, відео- та фотозйомки, роздруковувати фотознімки високої якості, що відповідає рівню поліграфічного друку без застосування комп'ютерної техніки та електромереж, накопичувати, зберігати та копіювати звуко-, відеофайли та фотознімки на носії електронної інформації без зниження їх якості¹. «“Польова” мініфотолабораторія» отримала позитивну оцінку під час її апробації в слідчих відділах та інших підрозділах МВС у Львівській області.

Науковцями лабораторії запропоновано авторське визначення криміналістичного алгоритму, який є системою послідовно виконуваних визначених законом обов'язкових положень і розроблених криміналістикою розпоряджень у вигляді рекомендацій, спрямованих на ефективне вирішення завдань з розкриття, розслідування і попередження злочинів. За результатами узагальнення 75 кримінальних справ та опитування 290 слідчих прокуратури та СБУ України встановлено, що криміналістичний алгоритм має певну специфіку, засновану на наявності відносно стійкої типової структури, що допускає вільний пошук слідчим оптимальних шляхів дій. Криміналістичний алгоритм, записаний мовою програмування, передбачає його функціонування за допомогою ЕОМ в інтерактивному (діалоговому) режимі, що дозволяє підвищити ефективність його використання².

¹ Шепітько В. Ю. «“Польова” мініфотолабораторія» / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева. Свідectво № 33553 про реєстрацію авторського права на твір, видане Державним департаментом інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України 02.06.2010. Бюл. № 1.

² Див.: Шепітько В. Ю. Проблемы формирования «криминалистических алгоритмов» и возможности их практической реализации / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева // Использование современных информационных технологий и проблемы информационной безопасности в деятельности правоохранительных органов : сб. науч. тр. Калинингр. юрид. ин-та МВД России. – Калининград, 2009. – С. 6–18; Шепітько В. Ю. Проблемы алгоритмизации следчої діяльності / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса : ОНЮА, 2008. – С. 46–49.

Уперше розроблено алгоритми цифрової фотозйомки, звукозапису та відеозапису для фіксації доказової інформації під час проведення слідчих і судових дій. Зокрема, створено такі алгоритми: 1) алгоритм фотозйомки в автоматичному режимі; 2) алгоритм панорамної фотозйомки за допомогою цифрової фотокамери для подальшого поєднання («зшивання») знімків на комп'ютері; 3) алгоритм автоматичного формування фотопанорами за допомогою програмного продукту Adobe Photoshop CS 8.0; 4) алгоритм налаштування режимів убудованого спалаху; 5) алгоритми цифрового відеозапису (алгоритм цифрового відеозапису в автоматичному режимі та алгоритм цифрового відеозапису в режимі ручного налаштування); 6) алгоритми цифрового звукозапису (в автоматичному режимі та режимі ручного налаштування).

Апробація результатів дослідження за темою «Криміналістичні засоби та інноваційні технології у боротьбі зі злочинністю» здійснювалась у формі обговорення основних теоретичних положень та практичних рекомендацій на 24 науково-практичних конференціях (у тому числі міжнародних), 2 науково-практичних семінарах, 11 «круглих столах», 1 семінарі-тренінгу.

Виконавці теми спільно з Національним університетом «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» організували та 25–26 листопада 2010 р. провели Міжнародну науково-практичну конференцію «Криміналістика XXI століття», у якій взяли участь понад 200 науковців України, Росії, Білорусії та Латвії і представників правоохоронних органів України. На конференції обговорено результати досліджень за темою «Криміналістичні засоби та інноваційні технології у боротьбі зі злочинністю» та презентовано інноваційний продукт — комплект науково-технічних засобів «Польова мініфотолабораторія». На адресу інституту надійшли акти впровадження даної розробки від Головного управління МВС у Львівській області та Управління криміналістики Головного слідчого управління Генеральної прокуратури України.

Основні теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації, розроблені під час дослідження за даною темою, викладені в 3 монографіях, 5 науково-практичних посібниках, 17 підручниках і інших навчально-методичних матеріалах, 64 наукових статтях, 64 тезах наукових доповідей.

Практична значущість результатів дослідження за даною темою підтверджується тим, що під час їх обговорення на робочих нарадах та навчально-методичних семінарах з начальниками слідчих відділів і інших підрозділів МВС України у Львівській області співробітники Головного управління МВС України у Львівській області дійшли висновку, що алгоритми фіксації доказової інформації за допомогою цифрової фотозйомки, аудіо- та відеозапису, друку фотознімків у «польових» умовах, розроблені учасниками творчого колективу лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю», можуть бути використані в практичній діяльності працівників правоохоронних органів (слідчих, спеціалістів, судових експертів) та сприятимуть підвищенню її якості та ефективності.

Матеріал підготували:

В. Шепітько, завідувач лабораторії НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Г. Авдєєва, провідний науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

*Рекомендовано до опублікування на засіданні лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» ІВПЗ НАПрН України (протокол № 9 від 28 вересня 2012 р.).
Рецензент — академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор **В. О. Коновалова.***